

Beszámoló

Etnikai és lokális identitáskonstrukciók etnológiai vizsgálata szlovák, magyar és vegyes etnikumú családok tagjainak élettörténeteiben, a lokális sajtóban és a helyi iskolákban használt tankönyvekben egy vegyes lakosságú városban, Szlovákiában.

Az Eötvös Loránd Egyetem doktori hallgatója voltam 2017-2021 között az Irodalomtudományi Doktori Iskola keretein belül működő Magyar és Összehasonlító Folklorisztika Doktori Programban. Doktori kutatásomban a nemzeti, etnika, regionális és lokális identitás generációk közötti változásának és megtartásának jelenségeit vizsgálom egy szlovákiai, vegyes (főként szlovák-magyar) lakosságú városban, Komárnoban (a továbbiakban a magyar nevet használom a településnek, azaz Komárommal az dél-szlovákiai településre utalok majd). A kutatáshoz elsősorban biografikus forrásokat használok fel: elsősorban a településen, családok több tagjával készített szóbeli élettörténeteket, korábban gyűjtött biografikus jellegű szövegeket és önéletírásokat. Emellett figyelmet fordítok más jellegű írásbeli forrásokra, így a helyi vagy helyi illetőségű újságokra és a helyi iskolákban használt tankönyvekre is. Arra vagyok elsősorban kíváncsi, hogyan beszélnek az emberek az etnikai, nemzeti, regionális és lokális identitás folyamatairól és jelenségeiről. A szövegeket egy, a narratológia, a fenomenológiai hermeneutika és a diskurzusanalízis módszereinek és eszközkészletének felhasználásával létrehozott elemzési módszerrel vizsgálom meg.

A doktori programban elvégzett korábbi munka folytatására a 2021. január 1. – augusztus 31. közötti időszakra Államközi Ösztöndíjra pályáztam a komáromi Selye János Egyetemre. A 8 hónapos tanulmányút során a következő fő helyszíneken végeztem kutatást:

- Selye János Egyetem, Komárom: egyetemi könyvtárak és adattárak: - tankönyvkutatás.
- Komárom város: terepmunka - élettörténetek gyűjtése, és résztvevő megfigyeléssel a közösségi események, megemlékezések, a nemzeti, etnika, regionális és lokális identitásban szerepet játszó események megfigyelése.

A Selye János Egyetemen végzett kutatói tanulmányútnak köszönhetően képes voltam a disszertációhoz szükséges élettörténetek kibővítésére, feldolgozására; valamint új források, azon belül a helyi használatú tankönyvek bevonására a vizsgálatba. A kutatás fő célkitűzései közül kifejtve a következők valósultak meg:

- Terepkutatás Komáromban:

- A kutatás elsődleges forrásai az élettörténetek. Ezek gyűjtésének folytatása volt az egyik legfontosabb feladata a kutatási időszaknak. Az úgynevezett narratív interjú segítségével 12 szöveg született a kutatási időszak alatt, - a koronavírus újabb hulláma miatt sajnos ezek gyűjtése elsősorban a nyári hónapokra korlátozódott, ezért kevesebb interjút is sikerült készíteni a tervezettnél. Emellett korábbi adatközlőim közül is többeket sikerült újra meglátogatnom, és a felgyűjtött anyagot kiegészítenem.
- Az elmaradt események miatt a települési megemlékezések, ünnepek résztvevő megfigyelés segítségével való vizsgálata lehetetlenné vált. Új lehetőség nyílt azonban az online események elemzésére, erre igyekszem a felgyűjtött anyagok segítségével a továbbiakban kísérletet tenni.
- Szövegek feldolgozása, vizsgálata:
 - A gyűjtött élettörténetek feldolgozása: A gyűjtött szövegek lejegyzése, feldolgozása rendkívül hosszadalmas folyamat – a terepmunka korlátozott volta miatt erre sikerült azonban a tervezettnél sokkal több időt fordítani. Korábbi munkáimban kidolgoztam egy olyan elemzési technikát az élettörténetek számára, amely a narratológia, a fenomenológiai hermeneutika és a diskurzusanalízis eszközkészletét ötvözi. Ennek mentén igyekeztem az adott szövegeket értelmezni. Segítségével egy publikáció is született az ösztöndíjas időszak alatt, amely az Erdélyi Múzeum 2021/2. számában jelent meg.
 - Megkezdtem emellett a magyarságképet, a szlovák nemzeti (egyes esetekben a magyar nemzeti) identitás megjelenési formáinak vizsgálatát a szlovákiai magyar tanítási nyelvű alapiskolákban használt történelem tankönyvekben (a magyar és szlovák nyelv-, illetve nyelvtan és irodalom tankönyvek egyelőre nem kerültek bevonásra a vizsgálatba) a rendszerváltástól napjainkig. A kutatás során a következő kérdésekre keresem /kerestem a választ: Milyen magyarság- és szlovákságkép jelenik meg a tankönyvekben? Hogyan jelennek bennük meg a szlovákiai magyarok? Milyen látens jelentések fedezhetők fel (szimbólumok, utalások, képek, képaláírások?) Beilleszthetőek-e a szövegek egy nemzeti, etnikai, kisebbségi regiszterbe? A megállapítások alapján milyen következtetéseket vonhatunk le a nemzeti, etnikai, regionális és lokális identitásról szóló diskurzusról Komáromban? A kutatáshoz tartalomelemzéssel megvizsgáltam a tankönyvek szövegeit, azok elsődleges értelmét véve alapul. Ezután Foucault diskurzuselemzését felhasználva a szövegeket (képeket, ábrákat stb.) egy mélyebb értelmezés alá vontam (utalások, szimbólumok, nyelvi jelenségek vizsgálata). A témák, állítások, fogalmak, nyelvi stratégiák feltárásával a szövegeket egy szlovákiai (illetve szlovákiai magyar), a nemzeti, etnikai, regionális és lokális identitásról szóló diskurzushoz igyekszem rendelni, felfedezve

annak sajátosságait akár az élettörténeti kutatásból nyert adatokkal összevetve. A kutatás eredményei egyelőre írott formában nem jelentek meg, az eredmények összegzése, tanulmányvá való alakítása folyamatban van.

- A kutatási időszak alatt folyamatosan konzultáltam az egyetem szakembereivel, gondolva itt elsősorban az etnológiával foglalkozó munkatársakra.
- A településen működő Fórum Kisebbségkutató Intézet Etnológiai Központjával, ahogy korábban is, ezen ösztöndíjas időszak alatt is folyamatosan együttműködtem. Az Etnológiai Központ Évkönyvében több kisebb publikációm jelenik majd meg (recenziók, konferenciabeszámolók).
- Habár online formában került megrendezésre az ösztöndíjas időszakban két, nem az ösztöndíj helyszínéhez kötődő neves szakmai rendezvény is, úgy gondolom, doktori tanulmányaimhoz, illetve doktori kutatásomhoz ezek szorosan hozzá tartoznak, így az ösztöndíjas időszak eredményeiként tartom ezeket is számon. Előadóként vettem részt a Young Folklorists konferenciasorozat, eredetileg Tartuba, Észtországba tervezett alkalmán 2021 májusában. Emellett elvégeztem a Folklore Fellows nyári egyetemét, amely a folklorisztika és az erőszak kapcsolatára fektette a hangsúlyt. Itt az élettörténetekben megjelenő erőszak kérdéskörével foglalkoztam.
- Végül, sikerült bekapcsolódnom a Selye János Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajzos oktatói tevékenységébe egy, illetve két óra megtartásával.

Úgy gondolom, az ösztöndíjas időszakban, a korlátozások ellenére is sokat haladtam a tervezett kutatással, és főként a már felgyűjtött anyagok feldolgozásával. A vírushelyzet tulajdonképpen a hangsúlyok eltolódásában jelentkezett. Az Államközi Ösztöndíj nagy segítséget nyújtott a helyszínen való kutatásban, emellett lehetőséget biztosított az egyetemmel való együttműködésre.